

7. Сивицька І. Метод формалізації бізнес-процесів у консалтингу. Проблеми і перспективи економіки та управління. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. № 4(36). С. 154–164.

УДК: 001.8

Лустюк Єлизавета В'ячеславівна
(*наук. керівник – ст. викладач Костенко М. С.*)

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

ВИВЧЕННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ДОКУМЕНТНИХ ПОТОКІВ ЯК НАПРЯМ ВІТЧИЗНЯНИХ ДОКУМЕНТОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація. Розкрито системний характер документних потоків. Висвітлено сутність динаміки документних потоків. Охарактеризовано властивості документних потоків: «старіння-актуалізація» публікацій та «розсіяння-концентрація» публікацій. Доведено значення українських дослідників для вивчення динаміки та властивостей галузевих документних потоків в історичному контексті.

Ключові слова: документний потік, властивості документного потоку, «старіння-актуалізація» публікацій, «розсіяння-концентрація» публікацій.

Важливе місце в системі документознавчих досліджень традиційно посідають дослідження властивостей документних потоків (ДП) як системних об'єктів. Системна природа ДП не обумовлює їх статичності, тому формою існування ДП в системі документальних комунікацій є постійна динаміка, рух. Динаміка ДП – це тенденції зміни річного обсягу потоку з часом, причому порівняння різних періодів формування ДП може засвідчити як позитивну (збільшення кількості документів у потоці за період дослідження), так і негативну динаміку (зменшення кількості документів, що впливають до потоку, порівняно з попередніми періодами).

Отже, ДП є динамічною системою, оскільки, крім постійних змін кількісних параметрів потоку, змінюються також типи, види, жанри, матеріальні носії і тематика документів як вхідних елементів ДП. Відповідно кожен новий документ, який впливається до потоку, змінює його семантичну, типовидову, мовну структуру. Змінюються й характеристики функціонування ДП в системі документальних комунікацій: інтенсивність суспільного використання документів; темпи старіння документів й здатність окремих документів до часової актуалізації; тенденції тематичної, авторської та географічно-видавничої концентрації елементів потоку тощо. Це посилює суспільну значущість досліджень властивостей ДП.

Ще з початку ХХ ст. активізувалися дослідження явища «старіння-актуалізації» публікацій у ДП. Першим подібним емпіричним дослідженням вважається праця П. Л. К. Гроса та Е. М. Гроса (1927). Наприкінці 1930-х рр. вивчення властивостей ДП розвивається в руслі наукознавчої думки під значним впливом наукових розвідок Дж. Д. Бернала, після Другої світової війни чільне місце се-

ред подібних досліджень посідають праці Д. Дж. де Соли Прайса, надалі до таких досліджень долучився Ю. Гарфілд. У 1960-х рр. до вивчення властивостей ДП активно долучаються й українські науковці, причому їхні розвідки також розкривають аспекти вивчення ДП з позицій наукознавства. В цьому контексті треба згадати, зокрема, провідних фахівців Інституту кібернетики АН УРСР Г. Добрава, Л. Хурсина, Л. С. Козачкова, які серед інших проблем наукознавства вивчали динаміку розвитку ДП, прояви закону С. Бредфорда тощо.

З 1970–1980-х рр. вивчення властивостей ДП, зокрема процесу старіння публікацій, достатньо активно продовжують інші українські фахівці. На цьому ж науковому підґрунті українські науковці здійснювали свої дослідження впродовж кількох наступних десятиліть (1990–2000-ті рр.). Наприклад, А. Кривогуз [4] доводить, що твори визначних політичних діячів і науковців залишаються актуальними протягом століть. На думку О. Бодні [1], важливим показником, який достовірно відображає динаміку процесу старіння публікацій з різних галузей науки, є аналіз частоти посилань на них.

Актуалізація документів як процес, протилежний старінню, – це повернення до активного використання в суспільстві документів минулих років видання. Актуалізація зазвичай виникає за умови посилення уваги до певної наукової чи соціальної проблеми тощо. Найчастіше актуалізуються фактографічні публікації про події минулого, розраховані на масову аудиторію; відомі праці науковців минулого; твори художньої літератури. На жаль, згадок у фаховій літературі про здійснення таких досліджень ми не виявили.

Суттєве місце в системі вітчизняних досліджень ДП посідають розвідки щодо властивості потоку, як-от явище «розсіяння-концентрації» публікацій у ньому. Відомо, що концентрація публікацій – це зосередження статей певної тематики в невеликій кількості профільних періодичних видань, а розсіяння публікацій – це поява статей однієї тематики не тільки в спеціалізованих, але й у непрофільних періодичних виданнях. Фундатором вивчення цього явища став головний бібліотекар Лондонської наукової бібліотеки, член Королівської організації наукової інформації С. Бредфорд.

Саме йому належить формулювання закономірності, втіленої в однойменній моделі, де дослідник виділив три зони розсіяння наукових публікацій: зону «ядра» (або зону концентрації А), «середню» зону (або В) і зону «розсіяння» (або зону С). Зону «ядра» формують профільні журнали в невеликій кількості; другу зону (середню, або міжгалузеву) – журнали суміжної або міжгалузевої тематики, причому кількість журналів, порівняно з зоною «ядра», буде значно більшою; третю зону (зону розсіяння) – журнали, тематика яких віддалена від основної, але які містять певну кількість статей з даної теми. Ця зона включає ще більшу кількість журналів. За майже однакової кількості статей з певної тематики в кожній зоні кількість журналів у кожній наступній зоні різко збільшується. Бредфорд визначив, що кількість журналів у третій зоні буде приблизно у стільки ж разів більшою за кількість журналів у другій зоні, у скільки разів кількість журналів у другій зоні більшою за кількість журналів у першій зоні.

Наведемо з історії вітчизняних документознавчих досліджень деякі приклади застосування моделі Бредфорда для вивчення вітчизняними дослідниками галузевих ДП. На прикладі різних галузевих ДП науковці констатують, що модель Бредфорда не завжди зберігає свою класичну формулу. Аналіз результатів бібліометричного аналізу галузевих ДП періоду 1980–1990-х рр. та подальших десятиліть переважно доводить необхідність уточнення формули Бредфорда відповідно актуальних положень закону розсіяння публікацій.

У 1980-ті рр. також активно вивчають частоту цитування журналів, поєднують показники продуктивності і частоти цитування журналів для оцінки їх значущості. В царині прикладних документознавчих досліджень з'явилися наукові праці українських авторів Н. Захарової (вивчення ДП з проблем фондознавства), Л. Хромченко (бібліометричний аналіз ДП з питань фахової підготовки працівників бібліотек), А. Бруханської (вивчення ДП з проблем бібліотекознавства та бібліографознавства). Через зросійщення як панівну ідеологію радянської науки всі згадані праці українських дослідників опубліковані російською мовою.

У 1990-х рр. прикладні дослідження галузевих ДП не полишають поля зору українських дослідників. Типовим подібним дослідженням стало вивчення розсіяння публікацій із правознавства і юридичних наук, здійснене О. Васюк [2]. Об'єктом дослідження був галузевий ДП, відображений у «Літописі газетних статей» Книжкової палати України. Оскільки ця галузь тісно пов'язана з усіма сферами суспільного життя та з усіма галузями знання, то, відповідно, і розповсюдження публікацій з проблем держави і права серед багатьох профільних та непрофільних видань значне.

Вивчення процесу розсіяння політичної інформації в журналах України 2002–2003 рр., результати якого висвітлені в однойменній статті, провела О. Комар [3]. Дослідниця дійшла висновків, що явище розсіяння політичної інформації можна пов'язати з інтеграційними та диференційними процесами, які відбуваються в науці. Не всі журнали реферуються з однаковою повнотою, і це, на думку автора, пояснюється періодичністю виходу журналів, а також відповідністю тематики статей журналів ситуаціям, які складаються в той час у політичному житті країни. Автор визначила коло журналів, які займають провідні позиції в ядерній зоні розсіяння інформації, і констатувала, що процес розсіяння політичної інформації поширюється і на непрофільні видання, а це свідчить про постійне зростання інтересу до політики.

Отже, наукові розвідки українських документознавців різних історичних періодів засвідчують, що ДП виокремлюються у відносно самостійні системи завдяки наявності власних ознак, властивостей та функцій, а їх знання дає змогу відрізнити ДП від інших сегментів системи документальних комунікацій.

Список використаних джерел

1. Бодня О. Обробка документальних потоків. *Бібліотечний вісник*. 1995. № 4. С. 6–8.
2. Васюк О. Систематичний аналіз документального потоку з правознавства і юридичних наук. *Вісник Книжкової палати*. 2001. № 3. С. 3–17.
3. Комар О. Дослідження процесу розсіяння політичної інформації в журналах України (2002–2003). *Вісник Книжкової палати*. 2004. № 5. С. 17–19.

4. Кривогуз А. Характеристика документального потоку з політики (на основі аналізу публікацій РЖ «Політика. Політичні науки»). *Вісник Книжкової палати*. 1999. № 1. С. 11–22.

УДК: 342.56:343.11:351.87

Павлюк Крістіна Ігорівна
(*наук. керівник – канд. пед. наук, доцент Яворська Т. М.*)
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

КЛАСИФІКАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Анотація. Досліджено основні види та категорії документів, що створюються в процесі діяльності правоохоронних органів України. Наведено класифікацію за функціональним призначенням, за змістом, режимом доступу та способом фіксації інформації. Обґрунтовано значення всебічної класифікації документів, що є важливим теоретичним і практичним інструментом, який сприяє підвищенню ефективності діяльності правоохоронних органів, забезпеченню законності, захисту інформації та дотриманню балансу між відкритістю та конфіденційністю.

Ключові слова: правоохоронні органи, класифікація документів, документообіг, юридична чинність, інформаційні потоки, архівне зберігання.

У Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р. термін правоохоронні органи визначається як: «органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції» [1].

У своєму дослідженні М. А. Хлистік проаналізував визначення та трактування поняття «правоохоронні органи», що пропонують дослідники в цій сфері. Автор акцентує на тому, що більшість науковців дійшли висновку про необхідність систематизації усіх правоохоронних органів і використання цього поняття як суто наукового й узагальнюючого. На думку автора, «з юридичної точки зору правоохоронними органами України є державні органи, визначені в законах України як правоохоронні чи такі, що здійснюють правоохоронні чи/або правозастосовні функції» [2].

Варто зазначити, що документи правоохоронних органів України – Національної поліції, органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань – є основним засобом фіксації, передачі, зберігання та використання інформації в процесі виконання покладених на них завдань. Вони забезпечують захист прав і свобод людини, протидію злочинності, підтримання публічної безпеки та правопорядку [5].

На відміну від документів загального управлінського характеру, документи правоохоронної сфери вирізняються підвищеними вимогами до точності форму-